

USA som förebild

DE NORDISKA SOCIALMINISTRARNA levererade i mitten av oktober ett uttalande för en ”gemensam nordisk alkoholpolitisk hållning på internationella arenor”. Uttalandet är ett dokument som de flesta alkoholpolitiska forskare kan välkomna. Ministrarna vill genom ett stärkt nordiskt samarbete verka för minskade alkoholrelaterade problem, globalt och i Norden. Tre huvudvägar dit presenteras: påverkan av de internationella processerna, så att de beaktar att alkoholen är en speciell handelsvara som är förknippad med särskilda sociala och hälsoproblem, ett stärkt nordiskt forsknings-, preventions och behandlingssamarbete och en vidareutveckling av en ”effektiv alkoholpolitik på nationell nivå”.

Mera konkret föreslår man bl.a. att Norden skall verka för en förstärkt social- och hälsobaserad alkoholpolitik i EU. Man vill markera att Norden inte skall främja liberaliseringar i GATS-förhandlingarna. Man vill halvera de nuvarande införselkvoterna för alkoholdrycker inom EU, så att de faktiskt kan anses vara för privat bruk. Man vill också arbeta på olika sätt för att stärka alkoholfrågans ställning inom WHO. Inom Norden vill man bl.a. förbättra samarbetet mellan ministerierna och inom forskningen, via NAD. Samtidigt som ministrarna vill arbeta för ökat internationellt samarbete för att minska alkoholens skadeverkningar vill de också bevara det legitima utrymme för en nationellt utformad alkoholpolitik.

Uttalandet (se www.norden.org/webb/pressrelease/pressrelease.asp?is=1128) är välkommet efter ett år av alkoholpolitiskt deprimerande nyheter. Har politikererna nu insett att de faktiskt sysslar med ”det möjligas konst” och att möjligheterna också på alkoholpolitikens område är flera? Statsministrarnas stöd till ställningstagandet under Nordiska rådets möte i början av november var inte särskilt kraftfullt.

Norden kunde ta exempel, inte vad gäller medel men vad gäller handlingskraft, från USA:s president Eisenhower. Han lanserade dominoeffekten som begrepp när han ville stoppa kommunismen spridning från ett land till ett annat. Men för Eisenhower var dominoeffekten ett hot som skulle bekämpas, inte en oundviklig kraft.

För forskningen är den nuvarande situationen en utmaning, på gott och ont. I detta nummer av NAT lägger forskningsledarna från SIRUS i Norge, SoRAD i Sverige och Stakes i Finland fram sin syn på forskningens roll i en turbulent alkoholpolitisk tid. De beskriver alla en situation där efterfrågan på forskningsresultat för att tolka utvecklingen, göra prognoser eller föreslå nya åtgärder ökar, både från politikerna och massmedias håll. De alkoholpolitiska förändringarna borde studeras och utvärderas för framtida behov.

De nya kraven på att politiken i allmänhet skall vara evidens-baserad och socialministrarnas uttalande om att forskningssamarbetet skall utvecklas borde rimligen synas också i forskningsanslagen. Det skall bli intressant att se om ord följs

av handling i denna fråga. I de nationella centren finns en god vetenskaplig beredskap för den här typen av forskning, enligt samtliga forskningsledare. Men resurserna är idag otillräckliga eller alltför svårtillgängliga när förändringarna är stora eller snabba, påpekar både Marja Holmila och Robin Room. Det krävs resursstark forskning på nationell nivå, även om den lokala politiken fått en ökad betydelse. Det krävs så mycket resurser att forskarna har tid att skapa kritisk distans till sitt material och till de politiska beställarna. Det skulle också krävas en beredskap på nordisk nivå för större jämförande studier. Annars kan det gå som med den nordiska studien om effekterna av skatteförändringarna som Robin Room beskriver: finansieringen måste sökas "over there". USA:s federala forskningsenhet kunde övertygas om att en studie på nordisk botten kunde ha relevans också för dem. Detta är ju i sig ett bevis på den potentiella internationella vetenskapliga tyngden i nordiska studier, men känns för en nordbo en aning genant.

Om för mycket USA-influens talar Johan Lilja, Joanna Giota och Sam Larsson i sin artikel som diskuterar hur man bäst skall utvärdera preventionsprogram i skolorna. Den nordamerikanska utvärderingsskolan förespråkar experimentella studier, där man jämför effekten av ett genomfört program på alkohol- och drogkonsumtionen med situationen i en skola där man inte haft något preventionsprogram. I en amerikansk kontext, där program i praktiken innebär ett (upphovsmannarättsskyddat, kommersiellt) skriftligt kunskapspaket med en manual för instruktören och utbildning av denna kan detta vara förnuftigt. I Norden uppfattas "program" mera dynamiskt och man betonar ofta att de

skall anpassas till de lokala förhållandena. Då måste en meningsfull utvärdering också studera hela processen för att se under vilka förutsättningar olika delar av preventionsprogrammet fungerar. En okritisk import till Norden av den amerikanska utvärderingstraditionen bör därför ersättas av en multidimensionell strategi, där processevaluering ingår.

Alexandra Brogren granskar den bild av ungdomen som förmedlas av den svenska Föräldraföreningen Mot Narkotika. Organisationen stod för en kampanj år 2003 där man spred *Boken om droger* i 125 000 exemplar, till samtliga föräldrar till barn födda år 1991. Boken är den enda information om narkotika och alkohol till målgruppen tonårsföräldrar som ges i denna omfattning och kan därför antas ha ett inflytande på deras syn på problemen. Enligt Brogren förmedlar FMN en bild av tonåringen som en otyglad person som kräver en fast, ibland t.o.m. auktoritär, ledning av föräldrarna genom den farliga övergångstiden till vuxenhet för att inte bli ett hot mot sig själv eller kärnfamiljen. (Miss)bruk av narkotika är ett val som tonåringen gör och omgivningen kan förändra valet genom att ge den unga anledning att välja på ett nytt sätt. Kontrollperspektivet blir det dominerande.

Morten Hesses och Helle Balsbys översikt av randomiserade kontrollerade studier där man jämför resultaten av intensiv och mindre intensiv öppenvård och av öppenvård å ena sidan och institutionsbehandling å den andra drar den provokativa slutsatsen att de inte ger något stöd för att vårdens intensitet i sig har någon betydelse för utfallet. Andra, kvalitativa aspekter av vården bör i stället undersökas systematiskt, menar de.